

О. Кузьменко, кандидат юридичних наук,
доцент, докторант Київського національ-
ного університету внутрішніх справ

Теоретико-методологічні засади визначення місця інституту міжбюджетних відносин у системі фінансового права

Серед сучасних тенденцій розвитку системи права можна назвати процес поступового нагромадження нормативного матеріалу та розподіл його за структурними блоками (інститутами, галузями)¹. П. С. Пацурківський стверджує, що предметний підхід і структурний аналіз змісту права та законодавства є головним для пізнання об'єктивної структури права, створення на основі цього її ідеального образу (побудови структури права) та вираження її у законодавстві².

Фінансове право як галузь права, що найбільш динамічно розвивається, перманентно знаходиться у процесі як виділення, так і включення до нього самостійних нормативно-аксіологічних масивів, що призводить до «розмивання» меж фінансових правовідносин³. Отже, для науки фінансового права визначення структури системи права, а також ієрархічного місця в ній окремих інститутів має методологічне значення, оскільки дозволяє окреслити коло відносин, що становлять на сьогодні (і в перспективі) предмет його правового регулювання.

В основі класифікації як безпосередньо галузі права, так й інших підрозділів, традиційно лежить предмет правового регулювання, тобто коло суспільних відносин, регульованих нормами того чи іншого правового утворення як первинного, так і вторинного рівня. На первинному рівні виділяють галузі права, правові інститути (субінститути) та їх об'єднання — певні підгалузі. На іншому рівні виділяють вторинні утворення: комплексні галузі права, комплексні і змішані правові інститути, що використовують кілька юридичних режимів регулювання в їх об'єднанні. Якщо безпосередньо галузь права — це сукупність норм, що регулюють особливі види суспільних відносин, які за своїм

¹ Орлюк О. П. Фінансове право : навч. посіб. / О. П. Орлюк. – К., 2003. – С. 31.

² Пацурківський П. С. Місце фінансового права в системі права / П. С. Пацурківський // Наук. вісн. Чернівецьк. держ. ун-ту. – Вип. 48, Правознавство. – Чернівці, 1999. – С. 36.

³ Пилипенко А. А. Финансовое право : учеб. пособие / А.А. Пилипенко. – Минск, 2007. – С. 64.

економіко-правовим і соціальним змістом вимагають відокремленого, самостійного регулювання, то правовий інститут — це підрозділ (група) юридичних норм усередині галузі¹.

Процеси зміни і трансформації характерні й для окремих підрозділів, що входять до фінансового права. В останніх виданнях ряду підручників використовуються нові пропозиції щодо побудови системи податкового права, розкриття ключових проблем бюджетно-правового регулювання² й інших інститутів фінансового права³. Разом з цим у напрямі різних аспектів глобалізації виникає необхідність не лише переосмислити поняття предмета фінансового права, а й розширити деякі інститути фінансового права⁴. Таким чином, реалізується загальна потреба у системному осмисленні «нового» фінансового права і його структурних елементів⁵.

Л. К. Воронова серед завдань науки фінансового права визначає з'ясування ролі і призначення фінансово-правових інститутів з одночасним твердженням про розширення предмета фінансового права у зв'язку із виникненням нових фінансово-правових інститутів⁶. Н. Ю. Пришва наголошує на необхідності: 1) переглянути поняття предмета фінансово-правового регулювання, чітко окресливши його межі; 2) уточнити систему фінансового права; 3) концептуально переглянути основні фінансово-правові категорії та поняття; 4) обґрунтувати трансформацію окремих фінансово-правових інститутів⁷.

Як відзначає Ю. О. Тихомиров, підгалузі та інститути фінансового права і нині залишаються до кінця не з'ясованими⁸. Погоджуючись із таким твердженням, необхідно відзначити, що на сьогодні науковці дещо по-різному позиціонують щодо системи фінансового права, а

¹ Фінансове право України : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін. – К., 2009. – С. 60–61.

² Финансовое право / отв. ред. М. В. Карасева. – 2-е изд. – М., 2006. – С. 17–18.

³ Финансовое право для экономических специальностей : учебник / под общ. ред. С. О. Шохина. М., 2006.

⁴ Див.: Белов В. А. Глобализация права и финансовое право России / В. А. Белов // Ежегодник МАФП. 2003 ; под общ. ред. проф. С. В. Запольского. – М., 2004. – С. 19.

⁵ Див.: Винницкий Д. В. Финансовое право в современных условиях: традиции и инновации / Д. В. Винницкий // Финансовое право. – 2006. – № 8. – С. 8–9.

⁶ Див.: Воронова Л. К. Наука фінансового права та її сучасні завдання / Л. К. Воронова // Фінансове право. – 2007. – № 1. – С. 8.

⁷ Пришва Н. Ю. Проблемні питання предмета і системи фінансового права / Н. Ю. Пришва // Фінансове право. – 2007. – № 1. – С. 16.

⁸ Тихомиров Ю. А. Публично-правовое регулирование: динамика сфер и методов / Ю. А. Тихомиров // Журнал рос. права. – 2001. – № 5. – С. 7.

також визначення її структурних елементів, до яких включають або лише інститути, або підгалузі та інститути, або розділи, підрозділи та інститути. Як наслідок, відсутня єдність думок щодо термінології.

Про те, що розділи Особливої частини фінансового права включають підгалузі, інститути та субінститути, стверджували фундатори фінансового права — М. І. Пискотін¹, Е. А. Ровинський², С. Д. Цыпкін³. Провідні науковці сучасності розвинули дослідження попередників.

А. А. Тедеев, В. А. Паригіна зазначають, що структурні підрозділи (інститути, субінститути) Особливої частини фінансового права у більшості робіт групуються у чотири підгалузі (розділи) фінансового права: бюджетне право, податкове право, право грошового обігу і валютне право⁴. М. П. Кучерявенко, М. В. Жернаков зазначають, що Особлива частина складається з кількох розділів, підгалузей, які охоплюють відповідні інститути⁵. Н. І. Химичева вважає, що Особлива частина фінансового права вміщує розділи, в яких згруповані норми, що регулюють відносини у певних сферах⁶. Л. К. Воронова стверджує, що фінансово-правові норми в певній послідовності і взаємозв'язку групуються в різні правові інститути, що регулюють однорідні фінансові відносини. Кожний вид фінансових відносин є відносно самостійним у фінансовій системі і регулюється у зв'язку з цим такою ж відносно незалежною групою фінансово-правових норм, які в сукупності створюють інститути фінансового права. Особлива частина фінансового права поділяється на розділи або підрозділи, які складаються з фінансово-правових інститутів і субінститутів⁷. О. П. Орлюк стверджує, що Особлива частина фінансового права має розділи і підрозділи, які складаються з фінансово-правових інститутів і субінститутів⁸.

¹ Пискотин М. И. Советское бюджетное право / М. И. Пискотин. – М., 1971. – С. 49–53.

² Ровинский Е. А. Советское финансовое право / Е. А. Ровинский. – М., 1978. – С. 27–28.

³ Цыпкин С. Д. Финансово-правовые институты, их роль в совершенствовании финансовой деятельности советского государства / С. Д. Цыпкин. – М., 1983. – С. 6–7.

⁴ Тедеев А. А. Финансовое право : учебник / А. А. Тедеев, В. А. Парыгина. – М., 2004. – С. 26.

⁵ Фінансове право України : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін. – К., 2009. – С. 62.

⁶ Химичева Н. И. Система и источники финансового права / Н. И. Химичева // Финансовое право : учебник ; отв. ред. Н. И. Химичева. – 3-е изд. перераб. и доп. – М., 2003. – С. 53.

⁷ Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник / Л. К. Воронова. – К., 2007. – С. 44.

⁸ Фінансова енциклопедія / О. П. Орлюк, Л. К. Воронова, І. Б. Заверуха та ін. ; за заг. ред. О. П. Орлюк. – К., 2008. – С. 426.

Теоретико-правове порівняння системи права і системи законодавства визначає, що: по-перше, у системі права норми права об'єднуються в інститути, підгалузі та галузі права, а в системі законодавства нормативно-правові акти об'єднані за галузями законодавства, які, у свою чергу, поділяються на інститути законодавства; по-друге, структурні елементи системи права не мають назв статей, глав, розділів тощо, а структурні елементи (нормативно-правові акти) завжди мають назви розділів, глав, статей тощо. Визначення співвідношення системи права і системи законодавства дає можливість відокремити ці категорії від інших правових категорій, підвищити ефективність впорядкування законодавства¹.

У зв'язку з цим вважаємо, що при визначенні структурних елементів системи фінансового права як галузі необхідно застосовувати такі рівні інституалізації, як підгалузі, інститути, субінститути.

Отже, проблема визначення системоутворювальних критеріїв фінансового права, розмежування інститутів фінансового права залишається відкритою, оскільки є певною мірою малодослідженою.

Вважаємо, що *критеріями розмежування* інститутів фінансового права є: сфера впливу на суспільні відносини, що є предметом фінансового права; цілеспрямованість і векторність правового регулювання певної сукупності однорідних суспільних правовідносин; специфіка (особливості) правового впливу на суспільні відносини; спосіб (особливості механізму) реалізації фінансово-правових норм у межах конкретного правового інституту; ступінь взаємодії інституту з іншими елементами системи фінансового права; функції та принципи; склад (особливості) суб'єктів. Застосування зазначених критеріїв дозволить: обґрунтовано розмежовувати інститути фінансового права; визначити їх місце та роль у системі фінансового права.

Інститути фінансового права не існують відокремлено один від одного, вони взаємодіють, а їх сукупність становить цілісну систему інститутів фінансового права. У цьому виявляється *інтеграційний аспект* інститутів фінансового права, оскільки вони пов'язані між собою тісними функціональними зв'язками. У першу чергу всі інститути пов'язані з фундаментальними інститутами фінансового права, об'єднаними у його Загальній частині (наприклад, інститутом фінансового контролю). Також інститути Особливої частини фінансового

¹ Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К., 2006. – С. 400.

права є взаємопов'язаними, класичним прикладом чого є генетичний і функціональний зв'язок бюджетного і податкового права. Інтеграційний аспект виявляється безпосередньо у тому, що інститути становлять систему фінансового права, саме у межах системи вони мають свій напрям (сферу) правового впливу. *Диференційний аспект* інститутів фінансового права виявляється в тому, що вони розрізняються за своєю правовою природою.

За *функціями в межах галузі* інститути фінансового права доцільно класифікувати на предметні і функціональні. *Предметні* інститути фінансового права спрямовані на регулювання конкретного виду суспільних відносин, які в сукупності є предметом фінансового права (це інститути Особливої частини фінансового права — бюджетне право, податкове право та ін.). *Функціональні* інститути фінансового права обслуговують всю систему його предметних інститутів (це інститути Загальної частини фінансового права — загальних засад фінансової системи, фінансової діяльності, фінансово-правової відповідальності та ін.).

Загальна частина фінансового права акумулює інститути, що закріплюють загальні підходи до регулювання фінансової системи, які стосуються всіх норм Особливої частини. Загальна частина охоплює норми, які ніби винесено за дужки. У дужках — інститути Особливої частини, і саме щодо них застосовуються положення Загальної частини, але вже в конкретному випадку, зумовленому характером інституту¹.

За критерієм галузевої належності інститути фінансового права можна поділити на внутрішньогалузеві та міжгалузеві. Внутрішньогалузеві інститути фінансового права існують у межах цієї галузі права і не містять у своєму складі норм інших галузей права (інститут кошторисно-бюджетного фінансування). Міжгалузеві інститути фінансового права базуються одночасно і на нормах інших галузей права, що зумовлено необхідністю здійснювати комплексне правове регулювання у тих випадках, коли фінансові нормативно-правові положення потребують розширення та посилення нормами інших галузей права (інститут бюджетних повноважень держави і місцевого самоврядування). Міжгалузеві інститути виникають на межі фінансового права та інших споріднених галузей права (конституційного, адміністративного). Для міжгалузевих інститутів фінансового права характерний домінуючий зміст норм фінансового права та їх провідна роль у загальній юридичній конструкції інституту.

¹ Фінансове право України : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін. – К., 2009. – С. 61.

М. П. Кучерявенко, М. В. Жернаков підіймають актуальне питання про міру інституціональності фінансового права як галузі. Річ у тім, що галузевий режим регулювання визначається: методом регулювання, юридичним інструментарієм, принципами, наявністю галузі законодавства і кодифікованого акта. Водночас ці елементи для фінансового права характерні не в повному обсязі. І хоча фінансове право є галуззю права, воно формується через становлення й розвиток таких інститутів, як бюджетне право, податкове право та ін. Ця тенденція та її подальший розвиток можуть негативно позначитися на нормотворчих і правозастосовних процесах у фінансовій сфері, оскільки недооцінювання загальногалузевих засад у правовому регулюванні тих чи інших суспільних відносин може призвести до неузгодженості, розбіжностей і конфліктності всієї системи загалом¹. Погоджуючись із цим твердженням, вважаємо, що обґрунтована і адекватна системі законодавства інституалізація системи права дає можливість підвищити ефективність впорядкування законодавства.

На нашу думку, застосування лише окремих критеріїв не дозволяє чітко з'ясувати роль і місце конкретного правового інституту в галузі права. У зв'язку з цим лише одночасне застосування комплексу критеріїв дозволить змодельювати інститут узагальнено, а також поділити інститути в системі фінансового права.

Комплексний підхід щодо ієрархії інституалізації норм фінансового права дозволяє виділити *підгалузі, генеральні інститути, основні інститути, субінститути, одноелементні інститути*.

Генеральні інститути становлять комплекс норм, які закріплюють загальну юридичну конструкцію, виражену в диференційованому вигляді². Генеральні інститути формуються у зв'язку з особливостями режиму правового регулювання укрупнених різновидів суспільних відносин, що є предметом правового регулювання³. Основним інститутам властива порівняно більш вузька предметно-функціональна спрямованість, тому вони постають складовим елементом генеральних інститутів. Третій рівень інституалізації становлять дрібніші інститути фінансового права — субінститути, які регулюють компактні суспільні відносини чи їх окремі сторони та мають підпорядкований,

¹ Фінансове право України : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін. – К., 2009. – С. 59–60.

² Алексеев С. С. Структура советского права / С. С. Алексеев. – М., 1975. – С. 147.

³ Погорілко В. Ф. Конституційне право України. Академічний курс : підручник / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко : у 2 т. ; за ред. В. Ф. Погорілка. – К., 2006. – Т. 1 – С. 277.

похідний характер щодо генерального та основного інститутів. Субінститути фінансового права в системі фінансового законодавства представлені (порівняно з основними інститутами) меншим за обсягом нормативним матеріалом. В ієрархії інститутів фінансового права найнижчий рівень інституалізації фінансово-правових норм належить одноелементним інститутам. Останні вирізняються тим, що містять у своєму складі незначний (елементно-предметний) нормативно-правовий матеріал. Одноелементні інститути фінансового права переважно виступають як структурний елемент субінститутів.

Міжінституційні інтеграційні процеси, динамічність розвитку, що особливо притаманні системі фінансового права, створили передумови для формування складного комплексного нормативного утворення з вищим рівнем інституалізації — *підгалузі фінансового права*.

Підгалузь фінансового права характеризується наявністю в її складі кількох правових інститутів з одночасним виділенням декількох «загальних положень», характерних для всіх інститутів цієї підгалузі¹.

Бюджетне право багатьма науковцями (О. П. Орлюк, О. А. Музика-Стефанчук та ін.) розглядається як підгалузь фінансового права. Бюджетне право розглядається і як інститут. Л. К. Воронова стверджує, що розділ «Правове регулювання державного і місцевих бюджетів і централізованих цільових позабюджетних фондів» необхідно поділити на два інститути: «Бюджетне право» і «Правовий режим централізованих позабюджетних цільових фондів». Крім того, інститут «Бюджетне право» завжди поділявся на два субінститути: «Бюджетний устрій» і «Бюджетний процес» з умовним поділом бюджетно-правових норм на матеріальні і процесуальні².

На нашу думку, окрім бюджетного права як підгалузі, інші складові Особливої частини доцільно визнати *генеральними інститутами* фінансового права, які формуються у зв'язку з особливостями режиму комплексного правового регулювання укрупнених різновидів суспільних відносин (податкове право; державний кредит, державне страхування; грошово-кредитна система; валютне регулювання і контроль та ін.). При цьому слід зазначити, що багаторічні дискусії тривають щодо визначення в системі фінансового права місця: податкового права (чи це фінансово-правовий інститут чи підгалузь фінансового права), бан-

¹ Музика-Стефанчук О. А. Фінансове право : навч. посіб. / О. А. Музика-Стефанчук. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К., 2007. – С. 27.

² Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник / Л. К. Воронова. – К., 2007. – С. 46.

ківського права (чи це комплексний правовий інститут чи підгалузь, чи самостійна галузь права) та з інших питань, які мають постати предметом дослідження фахівців саме з названих напрямів правового регулювання. Отже, існує науково-методологічний плюралізм щодо питання концептуального моделювання Особливої частини фінансового права. Це пов'язане з тим, що «фінансове право у державах пострадянського простору наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. переживало переломний період розвитку. Масштабні економічні перетворення та реформи законодавства кардинально вплинули на його характер. Зміни торкнулися більшості змістовних аспектів фінансового права, у зв'язку з чим останні роки відмічені усвідомленням необхідності доктринального оновлення фінансового права, з урахуванням того, що економічні та соціальні умови вимагають розвитку фінансово-правової науки у контексті загальносвітового досвіду¹.

Лише моделювання структури бюджетного права дозволить визначити місце інституту міжбюджетних відносин у його підгалузевій системі. Вважаємо, що бюджетне право як підгалузь фінансового має такі рівні інституалізації.

Бюджетне право об'єднує *основні інститути бюджетного права*, яким властива більш вузька предметно-функціональна спрямованість, яка дає змогу забезпечувати детальний і цілеспрямований регулятивний вплив на конкретний вид суспільних відносин, і які входять як складовий елемент до структури цієї підгалузі. Вважаємо, що чинне бюджетне законодавство (наявність спеціального розділу IV «Міжбюджетні відносини» у Бюджетному кодексі України) обґрунтовує виділення інституту міжбюджетних відносин як основного складового елемента системи бюджетного права.

Виходячи з вищевикладеного, *інститут міжбюджетних відносин* — це об'єктивно сформована, цілісна і відносно відокремлена сукупність функціонально взаємообумовлених і структурно взаємопов'язаних правових норм, що забезпечують комплексне і цілеспрямоване регулювання найбільш споріднених, якісно однорідних суспільних відносин, що виникають із приводу зв'язків, засобів взаємодії держави і адміністративно-територіальних одиниць по вертикалі й горизонталі бюджетної системи, у тому числі щодо розмежування бюджетних повноважень за доходами і видатками бюджетів усіх рівнів

¹ Див.: Винницький Д. В. Финансовое право в современных условиях: традиции и инновации / Д. В. Винницький // Финансовое право. – 2006. – № 8. – С. 8.

бюджетної системи, а також відносин із приводу перерозподілу частини доходів у зв'язку з вирівнюванням рівня бюджетної забезпеченості місцевих бюджетів.

Регламентация міжбюджетних відносин у Бюджетному кодексі України не вичерпується спеціальним розділом IV «Міжбюджетні відносини», виходячи з таких міркувань.

По-перше, міжбюджетні відносини за своєю сутністю і природою охоплюють не лише розмежування видатків між бюджетами на здійснення повноважень та міжбюджетні трансферти, а й розподіл та закріплення доходів бюджетів за рівнями бюджетної системи (передбачений у розділі II «Державний бюджет України»; розділі III «Місцеві бюджети»).

По-друге, у розділі I визначені принципи бюджетної системи (ст. 7 Бюджетного кодексу) — збалансованості, самостійності, обґрунтованості, ефективності, субсидіарності, справедливості, відповідальності, які є одночасно й принципами-основами міжбюджетних відносин. У статті 2 зазначеного розділу міститься дефінітивне визначення ряду ключових понять для сфери міжбюджетних відносин — міжбюджетні трансферти, дотація вирівнювання, фінансовий норматив бюджетної забезпеченості, субвенції та ін.

По-третє, міжбюджетним відносинам характерне не лише розмежування сфери діяльності, а й відповідальності між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням (адміністративно-територіальними утвореннями), яка регламентується у розділі V (особливе значення має ст. 122, яка встановлює відповідальність органів місцевого самоврядування за порушення бюджетного планування в частині державних делегованих повноважень).

Таким чином, правовий інститут міжбюджетних відносин об'єднує у стійку сукупність норми Бюджетного кодексу, які містяться у всіх п'яти його розділах. Саме індуктивний спосіб дозволяє об'єднати інколи розрізнені за тематичними розділами правові норми кодексу в цей конкретний бюджетно-правовий інститут.

Інститут міжбюджетних відносин об'єднує норми Бюджетного кодексу та спеціальних нормативно-правових актів — Закону України «Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що переда-

ються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами» від 5 вересня 2001 р. № 1195, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами» від 14.09.2002 р. № 1382, Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання врегулювання міжбюджетних відносин» від 31 грудня 2004 року № 1782 та ін.

Особливістю інституту міжбюджетних відносин є те, що він об'єднує матеріальні і процесуальні фінансово-правові норми. Як слушно зазначає Л. К. Воронова, Бюджетний кодекс уже не визнає поділу інституту «Бюджетне право» на субінститути «Бюджетний устрій» і «Бюджетний процес». До його загальної частини увійшли практично такі самі положення, що входять до Загальної частини фінансового права, а до Особливої частини увійшли матеріальні і процесуальні норми бюджетного права¹.

Інститут міжбюджетних відносин включає субінститути: розподілу та закріплення доходів бюджетів за рівнями бюджетної системи; розмежування видатків між бюджетами; розмежування бюджетних повноважень між органами державної влади і місцевим самоврядуванням; міжбюджетних трансфертів. Структурним елементом названих субінститутів виступають одноелементні інститути. Наприклад, субінститут міжбюджетних трансфертів об'єднує одноелементні інститути: дотацій, субвенцій та ін.

На підставі зазначеного, доходимо таких висновків. По-перше, постає очевидним, що диференціація та інтеграція основних інститутів фінансового права сприяє формуванню як більш дрібних інститутів (субінститутів і одноелементних інститутів), так і складних комплексних утворень — генеральних інститутів і підгалузей фінансового права України. По-друге, теоретичне дослідження надання тому чи іншому інституту фінансового права статусу генерального, основного, субінституту чи одноелементного інституту, загальне моделювання системи цих інститутів має не лише теоретичне, а й практичне значення у процесах оптимізації фінансового законодавства, узгодженості його норм. По-третє, підгалузь бюджетного права може охоплювати кілька ступенів інституалізації (підгалузь — основний інститут —

¹ Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник / Л. К. Воронова. – К., 2007. – С. 46.

субінститут — одноелементний інститут). По-четверте, інститут міжбюджетних відносин є одним з основних інститутів бюджетного права як підгалузі фінансового права. По-п'яте, інститут міжбюджетних відносин належить до предметних інститутів фінансового права, оскільки спрямований на регулювання конкретного виду суспільних відносин та має міжгалузевий характер, тому що базується на нормах усього бюджетного права та інших галузей права (конституційного, адміністративного), оскільки фінансові нормативно-правові положення потребують посилення нормами цих галузей права (наприклад, Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та ін. у частині розподілу бюджетних повноважень між органами державної влади і місцевого самоврядування). Разом з тим для інституту міжбюджетних відносин фінансове право виступає первинною галуззю, йому властивий домінуючий зміст норм фінансового права та їх провідна роль у загальній юридичній конструкції зазначеного інституту.